

Відоменко О.І.

к.е.н., доцент

Національний університет харчових технологій, м.Київ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Основною умовою для розвитку інтеграційних процесів будь-якої країни, без втрати нею національної, в т.ч. економічної незалежності є забезпечення належного рівня її безпеки, що в свою чергу вимагає проведення системи превентивних заходів із орієнтацією на критерії та індикатори безпеки.

Підходів до трактування економічної безпеки доволі багато. Так, її розглядають як:

- стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави [1].

- здатність національної економіки забезпечити захист національних інтересів, економічну незалежність держави, самодостатній сталий розвиток її виробництва в умовах зовнішньої конкуренції [2] та ін.

В свою чергу забезпечення стану економічної безпеки не можливе без досягнення рівня безпеки таких її складових як: сировинно-ресурсна, енергетична, виробничо-технологічна, бюджетно-фінансова, продовольча, інвестиційно-інноваційна, науково-технічна, соціально-демографічна, військово-економічна безпеки, а також без зниження рівня тінізації економіки.

Зрозуміло, що національні економічні інтереси певної країни невіддільні від історії і традицій її народу, системи господарювання, менталітету, культурних і духовних цінностей. Кожна суверенна країна має власні національні інтереси, які не збігаються з інтересами інших країн, а в ряді випадків і протистоять їм [3].

Для країн пострадянського простору національні економічні інтереси можна згрупувати в наступні інтегровані блоки:

- 1) здатність економіки країни функціонувати в режимі розширеного відтворення;
- 2) прийнятний рівня життя населення та можливості його підвищення;
- 3) збереження єдиного економічного простору країни;
- 4) конкурентоспроможність національної економіки та надання пріоритетного розвитку тим галузям, які забезпечують швидку окупність витрат та прибутковість;
- 5) здійснення реформи агропромислового комплексу, відродження села;
- 6) підтримка вітчизняного товаровиробника та споживача;
- 7) стійкість банківсько-фінансової системи, подолання кризи платежів;
- 8) реформування податкової системи та посилення стимулюючого впливу податків на розвиток виробництва;
- 9) створення економічних і правових умов для боротьби з криміналізацією суспільства;
- 10) доступ вітчизняних товарів обробної промисловості на зовнішній ринок та забезпечення належного рівня їх якості, збалансування товарної структури експорту-імпорту та забезпечення позитивного сальдо зовнішньоторговельної діяльності;
- 11) зменшення енерго- та матеріаломісткості ВВП та підвищення його наукомісткості;
- 12) розв'язання соціально-демографічних проблем національного масштабу (житлове забезпечення, безробіття, бідність, злочинність, зайнятість населення; забезпечення населення продовольчими товарами належної якості та калорійності, збалансування структури споживання, стабілізація природного руху населення з подальшими позитивними змінами в ньому, охорона здоров'я та генофонду нації).

Велика кількість факторів впливу на стан економічної безпеки породжує

розгалужену систему індикаторів вимірювання їх порогових кризових та передкризових станів.

Тому необхідно щоб при виборі державою курсу на поглиблення інтеграційних процесів, в той час коли на меті не ставиться ціль втрати національних економічних інтересів, проводилася політика, в першу чергу на державному рівні, щодо забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки. Так, необхідно спрямовувати зусилля на зниження дефіциту бюджету до 3% ВВП, зменшення державного боргу до 60% ВВП, зниження рівня процентних ставок по довгостроковим кредитам до 7,8%, доведення показника індексу людського розвитку як мінімум до 0,864, зниження рівня інфляції та стабілізації національної валюти тощо. Іншими показниками є: реальний приріст ВВП, який повинен бути не менше 2,7%, лише у цьому випадку чисельність безробітних утримується на постійному рівні; децильний коефіцієнт (індекс диференціації прибутків 10% найбагатших та найбідніших сімей) не повинен перевищувати 10-разовий показник; рівень монополізації товарних ринків не повинен перевищувати 35% імпортованих товарів у роздрібному товарообігу, в т.ч. для продовольчих товарів – не більше 30%, для непродовольчих – не більше 50%.

При інтеграційних процесах в державі необхідно враховувати й інші індикатори складових економічної безпеки, а саме:

- у сфері забезпеченості сировиною та енергоресурсами критерієм оцінки ступеня гостроти кризової ситуації є показник відсоткового отримання енергоресурсів від однієї країни-імпортера (його порогове значення для кризових ситуацій становить 30%).

- у сфері виробничого потенціалу критерієм є показник спаду промислового виробництва (його порогове передкризове значення становить 50% від обсягу промислової продукції в базовому році, а кризове – 60%). До групи кризових можуть бути включені ті території, де показник відповідає перевищенню критичного рівня спаду промислового виробництва. Також

індикатором є частка експорту від однієї країни (її порогове значення - 30%).

- у бюджетно-фінансовій сфері критерієм є середньодушовий рівень її бюджетної забезпеченості за рахунок власних джерел доходів (його порогове значення для кризової ситуації становить 60% до середнього рівня усіх суб'єктів країни, для передкризової - 70%). До числа кризових за даним фактором дестабілізації потрапляють ті території, де рівень бюджетної забезпеченості складає нижче 60% від середнього рівня. Також індикаторами економічної безпеки є рівень інфляції, який вважається нормальним на рівні 5-6%, при темпах інфляції понад протягом місяця 50% настає гіперінфляція; рівень безробіття, який вважається природним на рівні 3-4%, критичною межею вважається рівень 8-10%, рівень дефіциту бюджету повинен складати не більше 3% ВВП; розмір державного зовнішнього і внутрішнього боргу не повинен перевищувати 50% ВВП;

- у сфері соціально-демографічної безпеки критерієм є рівень безробіття, (його порогове значення для кризової ситуації становить 8% від чисельності економічно активного населення, для передкризової 4%). Також у сфері демографічних процесів критерієм є відносний рівень природних втрат населення (його порогове значення для кризових ситуацій становить 7 осіб на 1000 населення, для передкризових – 1 особа). Для визначення рівня життя населення критерієм виступає показник частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму (його порогове значення в умовах перехідного періоду для кризової ситуації становить 30%, для передкризової – 25%). При оцінці кризових ситуацій у сфері рівня життя потрібно враховувати тенденції зміни показників рівня життя, динаміку реальних і грошових доходів населення. Також критерієм може бути спроможність прожиткового мінімуму населення забезпечувати якісне і кількісне відновлення робочої сили, нормальну демографічну структуру населення (його порогове значення для кризової ситуації становить 1 і більше утриманців на одного працюючого). Критерієм індексу соціальної напруженості є понад 30% населення, які не просто

невдоволені, а готові брати участь у активних формах протесту (страйки, марші, походи, бунти, погроми і т.д.). Критерієм індексу соціальної апатії є показник понад 50% населення, які невдоволені, але не хочуть що-небудь зробити для зміни свого стану;

- у сфері науково-технічного потенціалу критерієм є показник відсоткового скорочення чисельності зайнятих в науці і науковому обслуговуванні (його порогове значення для кризових ситуацій становить 30%, для передкризових – 25% відносно чисельності зайнятих у базовому році). У випадку, коли витрати на науку складають від 1 до 2% ВВП, то вона носить лише пізнавальний характер, якщо ж вони менші 1%, то наука деградує. Коли витрати на освіту не перевищують 5% ВВП, то суспільство приречене на зникнення.

Отже при виборі курсу на інтеграцію, першочерговим залишається завдання створення ефективного механізму не лише контролю, але й реагування та запобігання негативним змінам у системі індикаторів економічної безпеки.

Література

1. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунків рівня економічної безпеки України» №60 від 02.03.2007
2. Сундук А.М. Економічна безпека України в регіональному вимірі. Автореф. на здобуття наук. ступ. к.е.н. зі спеціальності 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. - К.: РВПС України НАН України, 2006 .
3. Користин А.Е. Экономическая безопасность: Уч. пос. - М.: Правовое единство, 2010.